

Список використаних джерел та літератури

1. Хрестоматія сучасної української дитячої літератури для читання в 3,4 класах
2. <https://readukrainianbooks.com/page-13-6455-tayemne-zhittja-rozumu-jak-mi-mislimo-vidchuvayemo-j-virishuyemo-mariano-sigman.html> "Таємне життя розуму : як ми мислимо, відчуваємо й вирішуємо, Маріано Сігман"
3. <https://e-tk.Intu.edu.ua/mod/resource/view.php?id=11841> Прийом «INSERT» Луцький національний технічний університет. Практичне заняття
4. <https://naurok.com.ua/metodi-kritichnogo-mislennya-90734.html> Методи критичного мислення
5. https://www.facebook.com/minfulnessUA/posts/1620861924954634/?locale=ms_MY вправа «5-4-3-2-1»
6. https://scholar.google.com.ua/scholar?hl=uk&as_sitemap=1 стратегії PRAISE для молодшого школяра
7. https://scholar.google.com.ua/scholar?hl=uk&as_sitemap=1 Наукові статті за темою : стратегії Rise для молодшого школяра
8. Савченко О. Я. Методика читання у початкових класах

Стельмах Майя

заступник директора з НВР,
вчитель української мови та літератури
Міцівецької гімназії
Новодунаєвецької ТГ

Критичне читання – аналітичне мислення

Критичне читання текстів сьогодні – вимога часу. Аби юний читач не загубився в інформаційному просторі, вчитель має сприяти формуванню у нього читацької компетентності, вмінню аналітично мислити та протидіяти дезінформації. Технології критичного читання якраз є тим дієвим інструментом, що допоможе вчителю досягти цієї мети.

Ключові слова: критичне мислення, читацька компетентність, дотекстові, текстові та післятекстові стратегії критичного читання.

Останнє десятиліття споживання інформації росте невпинно. Кожна людина приділяє все більше часу соцмережам та іншим онлайн-ресурсам, що рясніють дописами про мову ворожнечі, дискримінацію, соціальні стереотипи, ворожу пропаганду. Тема медіаграмотності стала актуальною ще у мирний час, а в умовах війни, яка триває у нашій державі, вміння критично сприймати інформацію набуває особливої ваги, це питання національної безпеки. Водночас рівень споживання якісного книжкового контенту знижуються.

Особливо актуальним стає формування читацької компетентності у молодого покоління, за яким наше майбутнє, і починати працювати над розвитком цієї якості особистості слід нам, учителям, ще з початкової ланки освіти, що передбачено у реформі НУШ. Адже вміння мислити самостійно, шукати та аналізувати інформацію, в тому числі й текстову, знаходити власні рішення розв'язання проблем та формулювати переконливу аргументацію в дебатах, дискусіях, обговореннях – сьогодні цінуються надзвичайно високо. Ключовим фактором досягнення цієї мети є читання. Звичайно, ми розуміємо: сформувати навички критичного читання в учнівської молоді можна лише шляхом повернення до книги, зокрема художньої. Жордін Корм'єр, американська експертка із саморозвитку, вбачає наступні переваги читання книг:

- з'являється натхнення (читання стимулює розумову діяльність людини, покращує пам'ять і підвищує творчий потенціал);
- підвищується впевненість у собі (читання розширює словниковий запас і межі інтелекту);
- розвивається розуміння чужих точок зору (читання книг розвиває соціальні навички та здатність до емпатії);

- зменшується рівень стресу (читання – це своєрідна форма релаксації, здатна одночасно й активізувати мислення, й розслабити).

Проте читання книжок перестало бути головним способом відпочинку й отримання знань. Воно все більше поступається швидким і мінливим каналам інформації, зокрема інтернету. І змусити дитину відкласти смартфон і взяти в руки книжку проблематично для багатьох дорослих.

Виховання людини, що думає та аналізує, є одним із головних завдань системи громадянської освіти. Крім того, у Стратегії розвитку читання на період до 2032 року “Читання як життєва стратегія” передбачається набуття навички читання як щоденної практики, наголошується, що читацькі навички визначають можливості для якісного здобуття освіти, розвитку критичного мислення, самореалізації особистості та загалом більшої задоволеності життям в умовах інформаційного перенасичення, нестабільної політичної чи економічної ситуації в державі.

Отже, назріла необхідність змін у підходах до промоції читання. Багато освітян у практиці своєї роботи надають перевагу технології розвитку критичного мислення.

Критичне мислення – це система суджень, яка дозволяє аналізувати інформацію таким чином, щоб на її підставі ухвалювати раціональні рішення. Іншими словами, це здатність відрізнити брехню від істини, що надзвичайно важливо у умовах дезінформації.

Технологія розвитку критичного мислення розроблена американськими спеціалістами з педагогіки (Чарльз Темпл, Джинні Стіл, Курт Мередит) вже майже пів століття тому, та становить собою цілісну систему, що формує навички роботи з інформацією в процесі читання й письма і спрямована на засвоєння базових навичок відкритого інформаційного простору, розвиток якостей громадянина відкритого суспільства, включеного в міжкультурну взаємодію.

Технологія розвитку критичного мислення – це методи і прийоми, орієнтовані на формування навичок розумової роботи (планування, прогнозування, самооцінка, саморегуляція).

Здатність до вдумливого, критичного читання текстів – одна з ключових компетентностей сучасної людини, яка живе у світі, де потоки різномірної інформації, часто клаптикової, насиченої шумами, неперевіреної, маніпулятивної, суперечливої, надзвичайно збільшилися, порівняно з попередніми часами.

Критичне читання залучає учня до діалогу з текстом. Протягом цього діалогу учень відгукується на різні ідеї, з якими він зустрічається під час підбиття підсумків, аналізу, побудови гіпотез та оцінки. На кожному етапі учень має ставити запитання для наступного розвитку ідей.

Виокремлюють дотекстові, текстові та післятекстові стратегії критичного читання.

Дотекстові стратегії передбачають організацію передчитання, очікування кращого розуміння прочитаного та полегшення процесу читання.

Учитель під час реалізації дотекстової стратегії актуалізує попередні знання і досвід здобувачів знань, проводить словникову роботу за текстом, орієнтує учнів в особливостях мови твору, визначає цілі та спосіб читання, і мотивує учнів до читання. Доцільно на даному етапі використовувати наступні методи критичного мислення:

- Кошик ідей
- Кластер
- Мозковий штурм
- Читання з передбаченням
- Передбачення на основі опорних понять
- Істинні й хибні висловлювання
- Інші методи, обрані вчителем...

До вашої уваги метод «**Дерево передбачень**», що дає змогу навчити учнів формулювати припущення щодо розвитку сюжетної лінії в оповіданні, повісті або стосовно явища, події, що вивчатиметься, обґрунтовувати, пояснювати та систематизувати кожне з цих припущень.

Пропоную розглянути цей метод на основі оповіді Дари Корній «Польовик» (українська література, 6 клас).

Послідовність дій учителя й учнів:

•Учитель пропонує учням перед читанням тексту чи аналізом ситуації (соціальної, правової, морально етичної) скласти схему «Дерево передбачень»;

•Для цього він запрошує учнів, орієнтуючись на назву тексту/тему уроку, передбачити, якими будуть елементи змісту;

•Якщо мова йде про проблему, яку потрібно розв'язати, можна передбачити можливі варіанти розвитку ситуації. Слід наголосити, що кожне із передбачень має бути обґрунтоване;

•Результати роботи зображують на схемі «дерева», де «стовбур» – це тема, «листочки» – передбачення (що?), «гілки» – аргументи, обґрунтування передбачень (чому так?)

Орієнтовний зразок застосування методу на уроці під час опрацювання твору Д.Корній «Польовик»:

- Прочитайте назву оповідки.

- Про кого розповідатиметься у творі?

(учні роблять припущення щодо теми твору, учитель записує її на стікері та прикріплює на стовбурі дерева)

- Які події будуть описані? (учні озвучують, аргументують, вчитель записує і приклеює листочки на дерево)

- Що вам відомо про Польовика?

- Чому ця міфологічна істота так називається? (відповіді учнів)

Основа дерева (Висновки): наші предки жили у гармонії з природою. Люди вірили в духів лісу, води, землі, в інших химерних істот, боялися їх, але й шанували, приносили їм дари аби задобрити, благали захисту.

Чим метод «Дерево передбачень» корисний для дітей?

Даний прийом допомагає розвивати у дітей образне мислення, співвідносити аргументи і факти, розвивати фантазію і вміння мислити перспективно. Таким чином, вони вчаться аргументувати свою точку зору, пов'язувати свої припущення з фактами.

Текстові стратегії критичного читання учитель зреалізовує під час читання та спрямовані на розуміння тексту, певний діалог з текстом чи з автором «через текст». Важливими аспектами даного етапу роботи є уважне, глибоке, сконцентроване читання тексту, вчитування інформації з кожної одиниці тексту, знаходження в тексті прямих і прихованих авторських запитань, формулювання власних запитань і пошук відповідей на них.

Текстові стратегії успішно реалізуються за використання наступних методів:

- Читання з позначками
- Читаємо у парах/узагальнюємо в парах
- Спрямоване читання
- Сміслові згортання (G.S.R.)
- Тонкі і товсті запитання
- Три по два та ін.

Зображення у вільному доступі, взято з ел. ресурсу https://bcsd.org.ua/doc/Workshop_musliennia.pdf

Звернімо увагу на метод «**Тричі по два**», який застосовують для підвищення уваги учнів в ході читання для розуміння і засвоєння прочитаного. Уможливорює прояв ініціативи учнів в процесі власного навчання та навчання один одного.

Послідовність дій:

1. Учитель пропонує учням опрацювати текст у парах: читати текст за абзацами й обговорювати його, змінюючи ролі (усього три етапи, у кожному з яких залучені два співрозмовники);

2. Хід роботи такий:

- нехай партнер А розповість партнеру Б усе, що він знає про зміст першого абзацу;

- партнер Б може поставити уточнювальні запитання;

- потім партнери мають помінятися ролями й опрацювати другий абзац тексту;

- далі нехай партнер Б пояснить партнеру А, якою була головна думка третього абзацу тексту;

- потім партнери мають помінятися ролями й опрацювати четвертий абзац тексту;

- тепер партнери мають прочитати вголос по черзі п'ятий і шостий абзаци тексту та обговорити їх таким чином, якби вони були експертами з цього питання (погоджуватися з автором чи заперечувати автору).

Післятекстові стратегії критичного читання мають забезпечити поглиблене сприйняття і розуміння тексту, поставити запитання до тексту в цілому, зрозуміти авторську позицію і смисл поданої інформації та сформулювати особисті ставлення та оцінки. Для реалізації післятекстових стратегій можна використати наступні методи розвитку критичного мислення:

- Запитайте в автора
- Залишіть за мною останнє слово
- Дискусія: усна, письмова
- Обговорення у загальному колі
- РАФТ
- «Де відповідь?»
- Кубик /Ромашка Блума та ін.

Зупинимось докладніше на методі «**Залишіть за мною останнє слово**»

Метод сприяє розвитку вмінь аналізувати текст, обирати цитати за власними критеріями, пояснювати власну позицію, а також дає змогу сфокусуватися на думці іншої людини і сформулювати її. Роботу над текстом за даним методом організовуємо наступним чином:

- Розподіліть текст на смислові фрагменти.
- Запропонуйте учням послідовно читати їх та в кожному фрагменті знайти найважливіший, на їхню думку, уривок і позначити чи виписати його.

- Запросіть учнів поміркувати над такими запитаннями:

- - Які думки, почуття викликав цей уривок?

- - Чому це важливо для вас?

- - Чи можна піддати це сумніву або варто підтримати?

- Після прочитання кимось з учнів обраного ним уривка на загальне коло запросіть інших учнів прокоментувати цей уривок і визначити, чому його обрав доповідач.

- Вислухавши всі передбачення, учень-доповідач надає свій коментар – за ним залишається останнє слово.

Використовуючи цей метод можна активізувати зв'язки між поняттями та навчитися вільно висловлювати свої думки, толерантно спілкуватися й поважати думки інших.

Технології критичного читання вдало вписуються у структуру багатьох шкільних курсів. Вони універсальні у використанні як до навчально-наукових, так і до художніх текстів, сприймаючи й аналізуючи які, молода людина робить із них певні висновки, формує власні поведінкові ідеали, переконується у складності людської природи. Герої творів української

та зарубіжної літератури постають для юного читача своєрідними уособленнями чеснот і вад узагальненої особистості.

Список використаних джерел та літератури

1. А.Гріньова. Критичне мислення — поради з розвитку // URL: <https://happymonday.ua/jak-rozvynuty-krytychne-myslennja>
2. О.Нагорнюк. Думай, перш ніж говорити. Читай, перш ніж думати // URL: <https://uplan.org.ua/analytics/dumai-persh-nizh-hovoryty-chytai-persh-nizh-dumaty-chomu-chytannia-maie-staty-zhyttievoiu-praktykoiu-ukrainsiv/>
3. А.Панченков. Дидактичні стратегії критичного читання // URL: <https://osvita.ua/school/method/technol/1125/>
4. А.Пасічна.Критичне мислення: 5 вправ від вчителя початкових класів, які варто взяти на озброєння кожному // URL: <https://life.pravda.com.ua/society/2020/05/14/240963/>
5. УЦОЯО. Критичне читання – вимога часу, або чому можна під час тестування використовувати суперечливі тексти // URL: <https://testportal.gov.ua/krytychne-chytannya-vymoga-chasu-abo-chomu-mozhna-pid-chas-testuvannya-vykorystovuvaty-superechlyvi-teksty/>
6. Щотижневі шкільні інформаційні години спілкування «Екологічна обізнаність та ерудованість» // URL: <https://nenc.gov.ua/wp-content/uploads/2019/11/ecolog-obizn-ta-erud.pdf>

Стельмах Олександра,
вихователь
ЗДО №52 «Золотий півник»
м. Хмельницького,
магістр

Глобалізаційні процеси та людина: чи потрібні сьогодні читання та література

Публікація виокремлює читання, як глобальний процес, який допоможе людству у боротьбі з важливими проблемами. У статті зазначена практична робота вихователя з дітьми для зацікавлення їх до читання.

Ключові слова: читання, глобалізаційні процеси, дошкільники. Reading, globalization processes, preschoolers.

У нашому сьогодні є багато важливих тем на які потрібно звернути увагу людству та винести їх на всесвітній рівень, наприклад, екологічна, економічна та політична системи, які потребують удосконалення та нових поглядів в їхньому рішенні і розвитку. Часто люди не можуть вирішити великі та важливі проблеми «зачепившись» за невеликі, на перший погляд, питання. Але саме вони і будують основу, той саме фундамент, на якому все тримається. Мені хотілось би торкнутися теми, яку багато хто зараз відкладає на другий план, тому що «це зараз не на часі», тому що «є важливіші справи», тому що «не у такий час живемо, а у час інтернету»... Чи потрібно сьогодні читання та друкована література у нас час?

Хотілось би розглянути це питання саме з самих витоків, з самого початку, з раннього дитинства наших дітей, тому що саме вони повинні будуть будувати нашу країну, вони повинні зробити великий внесок у розвиток тих самих екологічних, економічних та політичних систем у майбутньому. А для цього потрібно читання... не слухання аудіоказок, не перегляд мультфільмів, а саме читання, тому що воно дає змогу дітям повноцінно розвиватися, сприймати усне мовлення інших людей та розуміти його, а від цього залежить те, як вони далі будуть креативно використовувати свої знання не тільки теоретично, але й саме головне практично.

Наше сьогодні неможливе без спілкування, без мобільності, без інтернету, тому кожна дитина, незважаючи якого вона віку, у наш час має мобільний телефон, планшет чи комп'ютер. Втомлені батьки з малечку використовують у вихованні мультфільми та аудіоказки, які полегшують їх сумісне перебування з дитиною. Але, на жаль, не так суттєво впливають на формування всебічно розвиненої особистості дитини, як би це робило б